

CRÒNICA D'ACTIVITATS

PER LA RATLLA D'OCCITÀNIA

Dies 5, 6, 7 i 8 d'abril de 1985. Amb un bon xàfec, que semblava de mal averany, cosa que sortosament no es confirmà, ens acomiadàvem de la plaça de la Universitat per adreçar-nos al punt de reunió amb els amics de Sabadell. Durant tot el matí se succeïren els intervals de sol i de plugim fins que, arribats a Perpinyà, un altre aiguat ens donà la benvinguda, alhora que la tramuntana engegava la bufera i dispersava els núvols.

Després de dinar, el nostre bon amic, el Dr. Català, es convertí en l'acompanyant insubstituïble, incansable i eficaç que necessitàvem. S'encetà la tarda amb l'assistència al pas de la processó del Divendres Sant, anomenada de la Sang, que ja gaudí del bon sol rossellonès. De camí cap a la catedral es visita l'antic convent dels dominics, que conserva una església de proporcions grandioses, avui habilitada com a sala d'exposicions. Ja situats a la catedral, o Sant Joan el Nou, admirem la seva imponent magnificència, resultant, com la de Girona, de la conversió de tres naus en nau única i en la qual les capelles laterals serveixen de contraforts interiors. Tots els detalls ens són explicats pel senyor Ponsic, conservador del patrimoni rossellonès, que simultàniament ens fa conèixer la capella de la Mare de Déu dels Córrecs, única part que resta del temple romànic de Sant Joan el Vell. L'antic portal de la Capella es convertí, durant el segle XIII, en l'arc triomfal que s'obre a

l'exterior i que és coronat per una extraordinària escultura en relleu del Crist en Majestat. En un incís ens assabentem de la troballa d'un document en el qual es parla de l'encontre, esdevingut a Perpinyà, entre els després sants Francesc d'Assís i Domènec de Guzmán. La notícia em deixa una mica perplex. El fundador dels dominics acomplia una missió encomanada: tornar els càtars a l'obediència papal o exterminar-los. I tanmateix, el *poverello*, què hi feia a Perpinyà? La tradició el situa a Barcelona amb la idea d'anar a predicar al Marroc, però, finalment optant per visitar Sant Jaume de Galícia. Si recordem que Francesc centra la seva doctrina evangèlica en la pobresa i que s'apartà de l'antiga i més tradicional concepció de la vida monàstica, ¿no és possible que volgués assabentar-se "in situ" de la manera de viure els càtars i de llurs formes de predicació? És un altre misteri de la història que potser mai no trobarà resposta.

Majestat en alt relleu en el portal de Sant Joan el Vell de Perpinyà.

El Senyor Ponsic ens fa veure, també, les obres de restauració del vell cementiri de Sant Joan, amb capelles familiars que formen una espècie de claustre i que el fan comparable a alguns de la Toscana. La visita de Perpinyà esdevé exhaustiva, però encara tenim temps de veure, una vegada més, la Llotja i la Generalitat.

L'endemà, dissabte, els primers passos ens duen cap a Talteüll, on visitem el nostre avantpassat, vell de 450.000 anys. La instal·lació, modèlica, dóna una idea completa de l'ambient en què es movia l'home de Talteüll, antecessor del de Neandertal, i que encara no coneixia el foc. Molt curiós i força allisonador. Però ja és hora de començar a recórrer la línia de castells, principal objectiu del nostre viatge.

Queribus és un veritable niu d'àligues. Hi pugem afrontant la tramuntana que ens obliga a arrapar-nos a la roca per tal de no ser llançats timbes avall. Circumval·lant el contorn d'una massa rocosa que, de la cresta meridional de les Corberes, brota a 728 metres d'alçada, el castell de Queribus projecta la seva massissa silueta per sobre del cingle. Sembla que el castell fou aixecat en època carolíngia, però el primer esment que se'n fa és en el testament de Bernat Tallaferro (1020). Va pertànyer al comte de Barcelona fins al tractat de Corbeil, que establí la frontera a les Corberes. A Queribus se situa el darrer refugi dels càtars després de l'holocaust de Montsegur. La suprema resistència que durà onze anys, fou vençuda, finalment, per la traïció. En un parèntesi cal remarcar que l'eficàcia del Dr. Català de què hem parlat abans, en aquesta ocasió, es palesà del tot. No solament mobilitzà els seus amics per tal d'acompanyar-nos en cotxe petit allà on l'auto-car no podia arribar, sinó que aconseguí que poguéssim entrar a tot arreu, llevat de Carcassona, sense pagar entrada.

El dinar, a Cucugnan un poble molt petit, amb un hostel molt simpàtic i on, els amants del formatge, van gaudir de valent. La tarda es dedicà al castell de Peirapertusa. De fet, Peirapertusa, sembla el germà bessó de Queribus. Construït sobre una cresta rocosa molt extensa, les seves muralles s'aferren al cingle en forma de vaixell, i en fan un lloc inexpugnable. La seva història segueix les mateixes fites que el de Queribus; s'esmenta en el testament de Bernat Tallaferro i passa del domini català al francès a conseqüència del mateix tractat. El vent ha minvat, la pujada no és tan forta, però és més llarga. Són moltes pedres en un dia i estem cansats. La torna fou l'accident sofert pel turisme d'un dels nostres amables acompanyants: el vehicle, desfrenat, llisca carretera avall, s'esllavissa pel pendís i, en trobar un obstacle, bolca. No hi ha hagut cap mal, llevat dels del cotxe, però, fet i fet, arribem a Perpinyà més tard de les nou del vespre.

El castell de Queribus

Diumenge. El dia també es preveu agitat. El programa comença a Carcassona amb una visita a la *Cité*. La ciutat emmurallada, de carrers estrets i irregulars, fou restaurada completament a partir de mitjan segle XIX per Viollet-le-Duc. En el seu recinte inclou la catedral de Sant Nazari, romànica, refeta en part en època gòtica, i el castell comtal dels Trencavel. L'activitat comercial hi és notable, però dedicada totalment al turisme.

Aprofitem la durada de la tarda i ens dirigim d'antuvi al monestir de Sant Hilari. Havia estat una abadia benedictina. Conserva l'antiga església romànica amb tres absis. El claustre, d'època gòtica, guarda un sarcòfag dit de Sant Sadurní, obra del Mestre de Cabestany. La parada següent ens permet de veure l'església votiva de la Mare de Déu de Marceille, santuari que gaudeix de gran veneració a la comarca. Finalment arribem a Alet-les-Bains, on ens rep Mr. Labatut, president del Sindicat d'Iniciatives. El bon senyor, tot ell cordialitat i simpatia, ens explica les vicissituds de les, avui, imponents ruïnes, des de la construcció i la restauració fins a la destrucció pels hugonots gascons. Remerciem complidament l'amabilitat que ens ha mostrat i empenem el retorn per les gorges de Galamús.

Extraordinària llinda esculpida de Sant Andreu de Sureda.

Dilluns. La visita a Santa Eulàlia d'Elna és gairebé de precepte i no ens sap greu de tornar-hi. L'església, de belles proporcions i amb un exterior sever, s'enriqueix amb un claustre extraordinari, al qual deu Elna la seva reputació. Bé que només una ala és pròpiament romànica, les altres tres, més tardanes, repeteixen els temes de la primera galeria. El conjunt admirable. Ben properes l'una de l'altra, visitem les esglésies de Sant Andreu de Sureda i de Sant Genís de Fontanes. Hi són remarcables les llindes dels respectius portals perquè representen un viu exponent dels primers assaigs d'escultura romànica catalana. Per acabar el matí, tenim ocasió de veure les termes romanes d'Amélie-les-Bains. Han estat objecte d'una acurada restauració i adaptades a un establiment de banys modern.

Dinem a Arles-sur-Tec, lloc que desvetlla els meus records de camp de concentració, i després

visitem l'antic monestir benedictí de Santa Maria. És venerat a la comarca el sarcòfag paleocristià anomenat Santa Tomba. La particularitat d'aquest sarcòfag és que s'omple d'aigua sense intervenció aliena. S'han proposat moltes hipòtesis, però fins ara els entesos no han pogut esbrinar el misteri. Encaixat al mur, un bell relleu que representa Guillem de Tellet.

No puc acabar sense recordar un personatge al qual el Dr. Català s'ha referit manta vegada: es tracta de l'escultor Ramon de Biunya. En el transcurs del nostre viatge són moltes les obres que hem anat veient d'aquest escultor i moltes les explicacions que el nostre amic ens n'ha donat.

Hem exhaurit el dilluns de Pasqua i hem arribat al terme de l'excursió. Només ens resta acomiadar-nos del Dr. Català i agrair-li les seves atencions. Això fet, empenem la ruta de retorn a Sabadell i a Barcelona.

Robert Durbà i Alemany

A TALL DE TORNA

Les impressions del viatge i de les conferències que el precediren m'han suggerit aquest breu comentari que transcriu.

L'imperi carolingi, en els seus temps de màxima esplendor, s'estenia des de les Marques danesa i saxona, al nord, fins a Àustria i Llombardia, a l'est, i la Marca Hispànica al sud. L'Atlàntic constituïa la frontera ponentina, clarament delimitada. Mort Carlemany, la desintegració de l'imperi només era qüestió de temps i, l'any 987, Hug Capet, encapçalava la novella dinastia capetiana. Els nobles que l'havien exalçat eren d'isclos i amb més poder que el propi rei. Quan la tossuderia dels descendents d'Hug els hagué domtats, i afermat la sobirania del tron, es desvetllà la idea que, des d'aleshores, ha estat la fita que la monarquia francesa es proposà d'assolir: la reconstrucció de les antigues fronteres de la ratlla del Rin, els Alps i el Pirineu.

Els comtats de Tolosa i de Provença, els més rics i cultes de l'antiga Gàl·lia, s'oferien com una presa fàcil. Solament calia trobar un pretext, i el forní l'anomenada heretgia albigea. Prelats francesos pressionaren la Santa Seu fins a obtenir el privilegi de croada; ja es tenia l'instrument legal, ara convenia engatjar un braç militar i es trobà en Simó de Montfort, un noble obscur i ambiciós. L'únic obstacle era el rei de Catalunya-Aragó, Pere el Catòlic, que podia acudir i acudir en ajut d'occitans i de provençals. El fet és magníficament cantat per Frederic Mistral:

LA BATALLA DE MURET

Fraires de Catalonha, escotatz!...

De Peire d'Aragon, fraires, bèn nos sovén:

Seguit de Catalans, vengèt come lo vent,

Brandant sa lança ben pronchuda;

Lo nombre e lo malastre aclapan lo bon drech:

Davans li barris de Muret

Són toti mòrts à nòstra ajuda!

A Muret morí el rei Pere i s'esvaí el somni del seu pare, Alfons el Cast, de senyorejar un reialme estès a banda i banda del Pirineu. Però els camins no es tanquen tots alhora i els catalans havien de trobar en el rei Jaume, fill de Pere, el cabdill capaç d'obrir la ruta que conduiria a la creació d'un imperi talassocràtic bressolat per les ones blaves de la mar Ilatina.

R.D.A.